

Az első megtelepedés a középső neolitikum időszakára (tiszadobi csoport) tehető. A korszakból néhány gödröt, egy kisebb paticsomladékot és egy kutat tártunk fel (S152), melyből nagy mennyiségű leletanyag mellett két, szinte teljesen ép edény került ki (*Az illusztrációt lásd a 69. oldalon!*).

A következő megtelepülés a késő bronzkorban történt. Ezt az időszakot több hulladék- és tárológödör, valamint egy agyagkitermelő gödör és a benne található házomladék emlékménye képviselte. Az ásatás különleges leletei közé sorolhatók az omladék szomszédságában található hulladékgödörből előkerült ún. hegedű formájú idolk (S104, 2 db) és egy nagy méretű hordozható tűzhely darabjai (S80).

A szkíta korszakba számos gödör és 4 kút tartozik. Két gödörből ivelt hátú vaskést sikerült gyűjtenünk. Az egyik kút aljában teljesen ép, vállán két füllel ellátott urna típusú edényt is kibontottunk (S11A), egy másikkól (szarvasmarha? lábszár) csontból faragott, fülekkel ellátott perem alatt több helyen átlukasztott, üreges aljú csonttégely látott napvilágot (S14). Igazi ritkaság, hogy az egyik kút (S6) egy, a nedves agyagban jól konzerválódott deszkadarabot rejtett magában. A feltárás során egyetlen melléklet nélküli (szkíta kori?) sír (S75) került elő, egy Ny–K-i tájolású nyújtott, hátára fektetett csontvázas temetkezés.

HAJDÚ MELINDA – KALLI ANDRÁS

154. Miskolc, Szentlélek, Pálos kolostor (KÖH 16762)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **Á, Kk**

A kolostor rekonstrukciójára civil szerveződés jött létre, a Csatlánc egyesület vezetésével. Ennek keretében igény merült fel a kolostornegyyszög revitalizálására is. A korábban elhanyagolt, gazos, hepehupas romterületen 2012. május és július hónapok közötti időszakban folytattunk különböző jellegű régészeti munkálatokat, tervásatás keretében.

Először a kerengőudvar és a kerengőfolyosó területét rendeztük, eltávolítva a növényzetet és az erdei humuszt. Itt a terep rendezése után egy mesterséges járósinten megállva fejeztük be a szintsüllyesztést, ugyanis célunk csupán az volt, hogy az előkerülő falak síkjait tisztázzuk és előkészítsük az állagmegóvásra. A szintsüllyesztés után a kerengő falait teljes körű fotózással és geodéziai felméréssel dokumentáltuk, majd ezt követően a romfalakat részben visszabontva, majd újra raka konzerválták a civil szerveződésben résztvevő kőművesek.

A szintsüllyesztésen túl további régészeti feltárásokat is végeztünk, melyek során keresztirányú kutatóárokokkal vágtuk át a kerengőfolyosót, az udvart és a Ny-i kolostorszárnyat. Ez a szondázó ásatás legalább három építési periódus meglétét erősítette meg, melyek rétegei a 13–14. század fordulójától a késő középkorig voltak keltezhetőek. A szondázások célja volt egy későbbi, nagyobb felületű ásatás rétegtani tisztázása.

Az ásatásokon és a tereprendezéseken számos önkéntes és több miskolci középiskola diákja is részt vett.

SZÖRÉNYI GÁBOR ANDRÁS – MISKOLCZI MELINDA

155. Miskolc-Tapolca, Bencés apátság (KÖH 21066)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **Á, Kk**

A Herman Ottó Múzeum 2012. április 23. és november 28. között, Miskolc Város megbízásából ásatásokat végzett Miskolc-

con a tapolcai bencés apátság területén. Jelentésünk e kutatás eredményeit foglalja össze.⁴³

Az államalapítás idején, a 11. században szerveződő megye élére Szent István király állította Borsodot, akit az uralkodó jelentős birtokokkal adományozott meg. Utódai itt telepedtek le, egyiküket hívták Miskolcnak, aki nevet adott a legfontosabb birtoknak, a mai Miskolcnak. A Miskolc nemzetség tagjainak az Árpád-kori Magyarországon játszott szerepükhöz illeszkedően természetes volt, hogy Tapolcán ők is megalapították a maguk benedek-rendi apátságát, melynek védőszentje Szent Péter volt.

A tapolcai bencés apátság korai történetére vonatkozóan igen kevés írásos forrásunk van. Az alapítás pontos évét nem ismerjük. 1532 nyarán Bebek Imre és Ferenc embereikkel rátámadtak a tapolcai apátságra, kirabolták és felgyújtották. Ezt követően falai folyamatosan pusztultak. A 19. század végére már azt sem lehetett tudni, hol állt egykor.

2004-ben sikerült egyértelműen meghatározni, hogy földalatti maradványai a tapolcai völgyben, a meleg vízű források mellett, a mai fürdő előtti téren vannak. Templomának feltárására 2012-ben került sor. Ekkor meghatároztuk a hozzá D-ről kapcsolódó kolostorépület kiterjedését is.

A bencés apátság temploma egy egyhajós, enyhén patkóíves záródású szentéllyel készült épület, Ny-i oldalán egyetlen toronnyal. Belső tere 25 m hosszú és 8 m széles. Fala 1 m vastag, eredetileg kívül-belül vörös színű bogácsi kváderekkel burkolták. A bencés templom építéséhez kapcsolódó rétegekben talált leletanyag alapján az apátság templomát a 12. században építhették.

Az emelkedő talajvíz miatt a templom belső járósintjét a 15. században 1 m vastagon feltöltötték. Ez a feltöltés megvédte a templom Árpád-kori padlóját és berendezését. Ez nagyon jó lehetőséget jelent a templom korai szerkezetének rekonstrukciójára. A templom É-i oldalához egy temetőkapornát építettek, amelynek téglával, majd kőlapokkal falazott sírjait a több ágra szakadt nemzetség tagjai a 13. század végéig használták.

A meleg és hidegvízű mocsarak körbevette szigeten álló bencés templomot és a mellette álló kolostorépületet időben megelőzte egy rotunda felépítése. Falai 0,8 m vastagok, alapkörének külső átmérője 7,8 m, amiből K-i irányba egy patkóíves szentély nyúlik ki. Építési kora valószínűleg a 11. század.

A 12. században a bencés templomot oly módon építették fel, hogy a már álló körtemplom D-i oldalánál a két épület összekapcsolták. A bencés templom egy keskeny szeletet levágott a korábbi körtemplom falából, úgy, hogy azzal éppen a templomhajó ÉK-i sarkánál kapcsolódik össze. Az ily módon összekomponált épületet vizsgálva az is szembeötlő, hogy a bencés templom szentélyének az átmérője 10 cm különbséggel megegyezik a rotunda átmérőjével.

Ez a rotunda eredeti állapotában feltehetően plébániatemplomként működhetett. A bencés templom felépítése során nem bontották el. A hozzá kapcsolódó plébániai jogok pedig átszálltak az újonnan épített templomra, amiben ennek régészeti nyomai is megmaradtak.

A korai kerek templom szerepe az átépítés során megváltozott. Padlója alatt egy téglával falazott, igen gondosan megépített sírt találtunk. Ez a sír a rotunda közepén van, párhuzamosan annak tengelyével. Itt temethették el a bencés apátság alapítóját.

43 Részletesen ld.: Pusztai Tamás: A miskolc-tapolcai bencés apátság rotundája. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve LII(2013)149–170.